

Predgovor/1.20

dr. Naško Križnar

TELESA IN DUŠE

ali šamanizem Toma Križnarja

Uvodna beseda na otvoritvi razstave fotografij v prostorih Filmskega sklada RS, oktobra 2000.

Idejo za vstop v svet Toma

Križnarja mi je dal pogled na

naslovnico njegove videokasete

Nuba, čisti ljudje.

To je slika mladega dekleta, njenega lepega oprsja in trebuha z okrasnimi brazgotinami. Take slike so se začele pojavljati v knjigah, publikacijah in filmih zahodnega sveta od izuma fotografije in filma dalje. Hkrati z znanstvenim interesom so fotografije golih teles iz tretjega sveta v Evropcih vzbujale tudi erotično domišljijo, čeprav ta gola telesa v kontekstu njihove kulture niso vsebovala nič takega. Erotični pomen so dobila, ko so jih iztrgali iz njihove kulture in postavili v kontekst druge, "oblečene" kulture. Pogled Evropejca je erotiziral golo črno telo. Tako je iz nedolžnega telesa nastal fetiš.

Šele etični kodeks vizualnih raziskovalcev, antropologov je odsvetoval, če ne celo prepovedal manipuliranje z golimi telesi iz tretjega sveta. Spomnimo se pri tem polemiziranja ob fotografijah Leni Riefenstall.

Ker Toma Križnarja nekoliko poznam, sem vedel, da ni imel namena manipulirati z nedolžno čutnostjo dekleta. V tistem trenutku se mi je posvetilo, da je razumevanje vizualne produkcije skrito v njem samem. Vizualije so samo manifestacija njegove človeške narave, človeške biti. Zato mi dovolite, da se nekoliko pomudim ob njej.

Tomo Križnar spada med pojave, ki niso enakomerno razporejeni po svetu. V Sloveniji ne poznam veliko takih ljudi. Podobno planetarno zavest, zavest o univerzalni povezanosti življenja na planetu Zemlja, zasledim pravzaprav samo še pri Marku Pogačniku. Ostali naši svetovni popotniki so tudi zelo radodarni s svojimi vtisi, a so vendarle zasidrani doma ali usmerjeni v določene kulture in regije.

Ko nadalje razmišljam o avtorju se mi vsiljuje primerjava z drugo našo znano svetovno popotnico, z Almo Karlinovo. Tomo Križnar je kot njen drugi pol, ne bi rekel kateri, saj na tej ravni ne razmišljam o razliki med spoloma, pač pa o razliki med udejanjanjem ženskega in moškega načela. Zdi se mi kot reinkarnacija ženskega načela Alme Karlinove. Ona je predstavnica 19. stoletja, fizičnega agiranja, telesnega osvajanja prostora. V njenih časih se je bilo težko premikati po planetu. Največ pozornosti je bilo posvečene telesnim kontaktom s prostorom. Tuje kulture so ji vzbujale spoštovanje, strah in tudi odpor. Čisto drugače potuje Tomo Križnar. Potuje lahkotno, doživlja duhovno in s srcem. Kamor pride, mu je prijetno in z ljubeznijo dojema okolje tuje kulture. Njegovo potovanje je bolj introspekcija; ko potuje po fizičnem prostoru, potuje tudi po sebi.

Citat, str. 160

"Vesolje se širi, torej se širi tudi zavest. Danes živeti v eni sami kulturi je, kot govoriti en sam jezik, brati ves čas eno samo knjigo, se pogovarjati samo z enim samim in istim človekom. Vsaka kultura je nov horizont. Živeti samo v eni kulturi, pomeni živeti manj, pomeni živeti manj človek v sebi."

Tega, k čemur stremlje avtor v zapisanem odstavku, skoraj ni možno uresničiti (živeti) v realnem življenju, edino v etru, v virtualnem svetu in na ... internetu. Prebrani odstavek je svojevrstna definicija izhodišč interneta. To je: nematerialna povezava planeta. In kaj drugega počne, ko potuje po energetskih tokovih in valovanjih planeta?

Mimogrede: dejansko potuje po zraku. Na to se spomnite, ko boste brali odlomek o njegovem boju s prebodenimi zračnicami. Brez zraka v njih je njegovo potovanje ustavljeno. Simbol ali naključje?

Tomo Križnar si vsekakor ogleduje tuje kulture v ogledalu svoje duše. To pa je čista duša puerusa aeternusa, večnega otroka, otroka planeta, čistega, nedolžnega,

začudenega, ranljivega, zaupljivega, nagonskega ...

Ni naključje, da njegova čista duša vidi čiste ljudi, kot je imenoval Nube.

Zdaj se mi je posvetilo, zakaj so njegove fotografije in posnetki tako lepi, estetski, v nasprotju z reportersko fotografijo urgentnih stanj. Zato, ker so nastali v ogledalu avtorjeve čiste duše.

To bi bil lahko sklep moje kratke zgodbe o njem, vendar ni.

Naj mi avtor ne zameri, če ne razlagam in ne hvalim njegovih fotografij. Zdelo se mi je pač, da je za razumevanje njegove vizualne produkcije (in verjetno tudi tekstov) povednejša njihova recepcija kot naša percepcija. Pri presojanju te recepcije je, po mojem mnenju, v ospredju njegov celostni odziv ali pogled na okolje. In vendar to ni tolikokrat diskutiran in polemiziran evropocentrični pogled. Gre za zelo razsredinjen, individualistični,

subjektivistični pogled, brez opore v standardni zahodnoevropski kulturni dispoziciji. Gre za vidik planetarne ljubezni do vsega živega, do življenjske sile, ki jo včasih razlaga kot velikega duha, mano, včasih kot svojo erotično fantazijo. Ta vidik se kaže v erotiziranosti njegove zaznave sveta. V še tako veliki stiski, ko mu gre tako rekoč za življenje, zaznava v sebi in v okolici erotične impulze in jih tudi odkrito izraža. Podobno čutenje in dojemanje sveta so zmogli in zmorejo šamani.

Tako zaključujem svojo uvodno besedo z erotiko, kot sem jo tudi začel.

Vem, da bi lahko o Tomu Križnarju in njegovih vizualijah povedal še veliko več, še več pa o njegovi človekoljubni aktivnosti. Omejil sem se pač samo na en segment njegove produkcije podob. Ta segment bi lahko na kratko povzel tudi s citatom znanega avtorja etnografskih filmov, Davida MacDougalla, ki je dejal nekako takole: "Etnografski film ni toliko dokument o kulturi, ki jo prikazuje, kot o srečanju med avtorjem in tisto kulturo."